

Notiser

RICHARD RORTY IN MEMORIAM

När våren kom till New England började min filosofiprofessor dunka näven i katedern under föreläsningarna. Kursen ”American Philosophy” hade nått slutfasen: Richard Rorty. Professorn, en kort ettrig man med förmodat italienskt påbrå, var en moralisk realist och Rorty var hans filosofiska ärkefiende. Det var dock inte av ilska som professorn drämde näven i katedern, utan för att i studenterna banka in skillnaden mellan ”philosophy” och ”Philosophy” – Rortys beskrivning av två motsatta idéer om vad filosofer bör ägna sig åt.

Den analytiska filosofin, den filosofi som idag dominerar i den anglosaxiska världen, vann striden mot 1800-talets platonister och idealister. Men den utgör ändå – bang! – ”Philosophy”, dundrade professorn. För bakom dess positivism och vetenskaplighet ligger likväl platonismens grundantaganden. Dess filosofer söker alltjämt begreppens bortom-mänskliga natur och essens, de letar efter Sanning, Rationalitet och Godhet – och utifrån dessa pekar de ut högt och lågt bland mänsklig praxis: vetenskapen snarare än litteraturen korresponderar med Verkligheten.

Men vad har egentligen Filosofin gett oss?

– Jag spelar djävulens advokat här, inflikade professorn titt som tätt. Det är inte mina ståndpunkter utan Rortys.

Filosofin har inbillat sig att dess problem är eviga. Men medan den grälat om vad Kunskap egentligen är så har vetenskapen obekymrat gjort framsteg. Den har grälat om vad som gör handlingar Goda, alltmedan sederna mildrats och den moraliska sfären utökats. Så nu är det dags att sluta med ”Philosophy”. De eviga problemen är inte eviga. Det gäller bara att ta ett steg tillbaka från de återvändsgränder som platonismen leder oss in på. Filosoferna måste släppa sina anspråk och ägna sig åt ”philosophy” – ägna sig åt att försöka förstå hur allt hänger samman. Allt: kunskapstraditioner, seder, diskurser, politiska ideologier, musik, ekonomi och vetenskap. I stället för att söka det bortom-mänskliga är filosofens roll att vara kulturell hjälpgumma, någon som förmedlar sammanhang, uppmanar till att betrakta saker från andra vinklar och tala om

ting utifrån andra vokabulärer. Det är dags för filosoferna att sluta med Filosofi och börja filosofera.

– Ni undrar kanske varför jag tvingar er att läsa så mycket Rorty, frågade professorn plötsligt under en föreläsning. Den här mannen vill ju få mig *out of business*, det har ni nog insett.

Han satte sig på katederns kant, i handen höll han de Rorty-uppsatser vi diskuterade.

– Detta är...

Han viftade med papperna.

– Det är ... jag menar ... Det blir inte mycket roligare än så här. Det är fantastisk läsning.

I somras avled Richard Rorty, 75 år gammal. Hans röst kommer verkligen att saknas, även av dem som inte höll med om vad han sade.

Björn Östbring

GOODMANS PROBLEM

Nelson Goodman presenterade 1953 ett resonemang, som avsåg att visa att enkel induktion leder till motsägelser, om man inte begränsar sådan induktion till det han kallade ”projicerbara” predikat. Detta resonemang har blivit mycket uppmärksammat och diskuterat. (Bland många andra har även jag skrivit om det, t.ex. i *Filosofisk tidskrift*, nr 1, 1993; där hävdade jag bl.a. att det ofta har missuppfattats av de filosofer som diskuterat det.) De flesta filosofer tycks anse att Goodman har påvisat ett intressant och viktigt problem, men det finns många olika uppfattningar om hur man ska avgränsa de projicerbara predikaten och därmed lösa problemet.

En som inte är imponerad av Goodmans argumentation är emellertid Per Lindström. Han skriver:

Goodmans resonemang innehåller alltså ett elementärt, närmast trivialt, fel: vi använder oss aldrig av enkel induktion, utom möjligen i yttersta nödfall, och naturligtvis allra minst i så kallade vetenskapliga sammanhang. Det finns inga, i Goodmans mening, projicerbara egenskaper. (*Filosofisk tidskrift*, nr 4, 2006, s. 38)

Låt oss påminna oss om hur Goodman resonerar. Han tänker sig att alla smaragder vi hittills observerat har varit gröna och att vi därav – med hjälp av enkel induktion – drar slutsatsen att *alla* smaragder är gröna. (Denna slutsats har en viss grad av osäkerhet – kanske finns det trots allt smaragder av annan färg någonstans – och vi skulle inte sätta någon tilltro till den om vi trodde att de smaragder vi hittills sett inte är representativa för smaragder i allmänhet, åtminstone vad gäller deras färg.) Men Goodman påpekar att alla smaragder vi observerat också är ”gröda”, där

”gröd” är ett lite konstgjort predikat som kan definieras på följande sätt: ”har observerats och är grön eller har (hittills) inte observerats och är röd”. Så långt är allt gott och väl, men det verkar som om man nu kunde tillämpa enkel induktion igen och säga att alla smaragder är gröda, eftersom de vi hittills har observerat har varit gröda. Denna induktion tycks då ge ett resultat, nämligen att de hittills icke-observerade smaragderna är *röda*, som strider mot det vi först kom fram till, nämligen att de icke-observerade smaragderna är *gröna*. Det låter inte bra!

Men konstigt nog visade den australiensiske filosofen Frank Jackson redan för över trettio år sedan att Goodmans resonemang inte håller. (Det ”konstiga” består i att Jacksons motargument nästan inte alls har uppmärksammats, trots att det publicerades, under rubriken ”Grue”, i en ledande filosofisk tidskrift, nämligen *Journal of Philosophy*, no. 5, 1975, ss. 113–131. Helt nyligen har dock Jacksons uppsats återupptäckts och kompletterats av den duktige vetenskapsteoretikern Samir Okasha; se hans uppsats ”What does Goodman’s ’grue’ problem really show?”, *Philosophical Papers*, no. 3, 2007, 483–502. Okasha skriver: ”Jackson’s article seems to have been overlooked by much of the subsequent literature on ’grue’; indicative of this is that virtually all philosophers today believe that Goodman *did* show what, according to Jackson, he did not show”, s. 483.)

Jackson drar dock inte samma slutsats som Lindström, dvs. ”att enkel induktion är en tämligen värdelös metod” och att Goodman har begått ett ”närmast trivialt” fel. Jacksons visar i stället att om man är tillräckligt nogga med vad som projiceras, så uppstår inga motsägelser. Om man har ett fall där man från att ”vissa F som är H är G” vill dra slutsatsen att ”vissa andra F som inte är H är G”, så måste H uppfylla ett särskilt *kontrafaktiskt villkor*. I Goodmans exempel – där ”H” motsvarar ”observerad” – innebär detta villkor (lite förenklat) att de gröna smaragder vi har observerat skulle ha varit gröna även om inte hade observerat dem. Det stämmer ju, såvitt vi vet. Men de observerade smaragderna skulle *inte* ha varit *gröda* om vi inte hade observerat dem; då skulle de ju i stället ha varit röda (vilket vi inte har någon anledning att tro). Det kontrafaktiska villkoret är då inte uppfyllt. Vi tror att smaragder har sin färg oberoende av om vi har observerat dem.

Vi kunde ju *tänka* oss, även om det verkar långsökt, att vissa föremål faktiskt ändrar färg när de observeras. Så länge de inte har observerats är de röda, men när de observeras blir de gröna. Om vi hade någon anledning att tro detta, så skulle vi nog säga att sådana föremål är gröda, snarare än gröna. Och predikatet ”gröd” skulle då vara projicerbart.

Lindström noterar – liksom Jackson och t.ex. Richard Jeffrey – att vi naturligtvis inte kan dra slutsatsen att ”de smaragder som inte har ob-

serverats *har observerats*” från premissen att ”alla smaragder som har observerats har observerats”. Skälet till att en sådan induktion är ogiltig är just att egenskapen att ha observerats inte är oberoende av om objektet ifråga har observerats, dvs. Jacksons kontrafaktiska villkor är inte uppfyllt.

Lars Bergström

En antologi med titeln *Det främmande i det egna – Filosofiska essäer om bildning och person* har utgivits i serien Södertörn Philosophical Studies, Södertörns högskola 2007. Redaktör är Jonna Bornemark, tio författare medverkar, däribland Sören Stenlund, Hans Ruin, Sara Heinämaa, Marcia Sá Cavalcante Schuback och Jean-François Courtine.

Arthur Schopenhauers skrift *Eristik eller 38 sätt att få rätt*, i översättning av Fredrik Linde och med introduktion av Anders Sigrell har utgivits på Retorikförlaget, 2007.

Forskning & Framsteg rapporterar att amerikanska psykologer har funnit att kvinnor och män pratar lika mycket: de använder ungefär 16 000 ord om dagen. I genomsnitt motsvarar det 17 ord per vaken minut, eller ett ord var tredje sekund sexton timmar i sträck. Kan det verkligen stämma? Har forskningen verkligen visat det?

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Christian Bennet är högskolelektor i logik i Göteborg, Thorsten Johansson är forskare vid filosofiska institutionen i Uppsala, Lotta Knutsson är gymnasielärare i filosofi och studerar religionsfilosofi i Uppsala. Henrik Lagerlund är professor i filosofi vid University of Western Ontario i Kanada, Bo Petersson är professor emeritus i praktisk filosofi vid Linköpings universitet och Christian Strandh har en fil.mag. från Stockholms universitet.